

DEBATT

MICHAEL BEJKE:

Anton Nilson, socialdemokratin och kommunismen

I sin panegyrik över den 100-årige Anton Nilson den 11 november 1987 utropade Aftonbladets reporter avslutningsvis en förhoppning om att "solen alltid må lyse" över jubileans "måne". Så betagen av dagens betydelse var socialistpressens representant att en modal tautologi smög sig med i hyllningen till den tunnhårige åldringen – ett extra påbröd till tårtan med de, får man anta, hundra röda ljusen.

Socialdemokratin vet alltså inte till sig av glädje inför den gamle Amaltheamannen. Det diskutabla i detta betraktas som – odiskutabelt! I efterordet till jubileumsboken "Från Amalthea till ryska revolutionen" (1987, Tidens Förlag) angriper socialdemokraten Hans Haste bl a Svenska Dagbladets Nilsonskeptiska hållning på ett grovt manér, och den debatten har sedan förts vidare på SvD:s ledarsida.

Hela den nyssnämnda boken är ett egendomligt och beklämmande dokument, en ganska hafsigt gjord sammanställning av delar ur tidigare böcker av Anton Nilson med upprepningar och här och där direkta små sakfel (Nilson kallar exempelvis "statsråden" för "regeringsråden" på ett ställe). Det här syftar emellertid inte till att bli en recension i vanlig bemärkelse. Det intressanta och graverande med Anton Nilson är nämligen inte hans – hur man vill se det – heroiska eller herostratiska ryktbarhet som Amaltheamannen och Sveriges siste nu levande dödsdömde (inte "siste dödsdömde" som ofta skrivs) utan hans åsikter, åsikter som föga eller inte har ändrats med decennierens lopp.

Anton Nilsons politiska hemvist borde rimligen vara antingen APK eller KPML (r). Han är också en kär gäst på dessa par-

tiers – och VPK:s – olika arrangemang. Inte desto mindre kallar han sig i dag socialdemokrat och är också medlem i partiet. Tre frågor inställer sig här: ett – varför har mannen valt att tillhöra SAP? Här är svaret ganska lättfunnet; ett massparti är en bättre utgångspunkt än en sekt när det gäller att bli hörd i sin propaganda. Två – hur kan SAP acceptera detta, och tre – varför vägrar de att lugnt och värdigt diskutera sakfrågan? Här finns inga förnuftiga svar!

Redan i böckerna ger Anton Nilson luft åt åsikter som knappast hör hemma i socialdemokratin. Han kritiserar exempelvis pelarhelgonet Branting, något som inte skulle tolereras om det kom från höger- eller annat vänsterhåll. Han ger också Finland hela skulden för Vinterkriget – "Vitfinland", som han säger, därmed antydande att den verkliga folkmeningen egentligen vore "röd". Och vem ser inte för sig verkligheten bakom följande skildring av tjekans ledare Peters:

"- - - Borgarna i Petrograd skalv bara de hörde namnet Peters nämnas. Men han var omutlig i alla avseenden. Han skonade icke sina egna kamrater, om de handlat galet mot revolutionen. Han var den pålitlige och trofaste kämpan nr 1 för revolutionen. Under min vistelse i Tasjkent senare kom jag i nära kontakt med honom och värderade honom högt för hans absoluta revolutionära pålitlighet."!

I själva verket torde ändå Anton Nilson ha modererat sina åsikter i böckerna. Josef Stalin framställer han som den mördare han var, Hitlers like eller överman. Den negativa hållningen, den distinktionen, den enstaka "tvåögdheten" kan man ju

med nöd ta till sig, även om den börjar bli sliten (hur många skyller nämligen inte Sovjetsamhällets alla fel och brister på just och enbart Stalin som därmed framhålls som en tråkig parentes i lyckorikets historia?). Men den som skriver dessa rader har med blandade känslor lyssnat till Anton Nilson "live", och det var Anton Nilsons renaste vatten den gången som inte grumlats i Tidens bokpressar. Alla sovjetledare var "förtjusande", menade han och rådsunionen utan skavanker (detta var under Konstantin Tjernenkos vana styre, när "glasnost" och "perestrojka" var okända ord) — endast för Stalin satte han ett frågetecken. Ett frågetecken men inte mer — Stalin var "lite grov", "bondsk" och "oborstad", georgier och inte kultiverad ryss som han var. Men, menade Anton Nilson, Stalin var nog å andra sidan rätt man vid rätt tidpunkt, den som kunde mota nazisterna! Den synen på Stalin måste sägas vara betydligt vagare i kanterna än det professionella avståndstagandet i böckerna.

Även på ett annat område stämmer bokens ord illa med det talade — nämligen tidpunkten för inträdet i socialdemokratiska partiet. I boken anges 1952, med reservationen "årtalet något osäkert", själv antydde han att det skulle ha skett först på 1960-talet, och det som en *direkt följd av kommunisternas splittringstendenser*. Det här är inte oväsentligt; mycket talar nämligen för att Anton Nilson vill betrakta socialdemokratin som en paraplyorganisation för hela den svenska vänstern, med rum även för revolutionära, anti-demokratiska och antiparlamentariska åsikter — och här kommer vi alltså in på framställningens huvudpunkt.

Ty naturligtvis må Anton Nilson tycka

vad han vill om vårt fina kollektivist-socialistiska Sverige, om de hjältemodiga ryssarna i Afghanistan och mycket annat, detta så länge han avhåller sig från att spränga sina medmänniskor i luften (och det var ju rätt länge sedan sist). Det är socialdemokraternas attityd till dessa åsikter som gör dem intressanta. Den flathet man visar.

Inte för att det har varit direkt ovanligt i SAP:s historia med folk på bemärkta poster som tidigare hört till det anti-demokratiska, kommunistiska lägret; där finns Fabian Månsson, Zeth Höglund, Fredrik Ström, Ture Nerman och i dag t ex Hans-Göran Franck och Anna-Greta Leijon. Men dessa personer får väl antas ha skudat av sig sina gamla åsikter innan de gjorde sina parti- eller sympatibyten. Så icke Anton Nilson, och man undrar: hur är det med rågången mellan socialdemokraterna och kommunisterna? Det fanns en period (1920–1960-talet, mycket generöst räknat!) när den utan tvivel var ordentlig, trots att radikaler som Ernst Wigforss och Östen Undén alltid fick påverka partiets politik (det var också den tid som vänsterfolk med fasa ser som västvänlighetens, rysskräckens och tingstenssocialdemokratis epok!). Men i dag?

På sista sidan i Anton Nilsons 100-årsbok finns en bild där bl a Olof Palme, parret Myrdal, Gunnar Sträng och Axel Strand poserar i fryntlig sämja med Anton Nilson och Hilding Hagberg! Man frågar sig när och varför denna bild en gång togs, tills man upptäcker att man egentligen inte vill veta. De demokratiska, icke-socialistiska krafterna måste vara i sin fulla rätt att påtala socialdemokraternas fraternisering med extrema vänstermänniskor utom och framför allt *inom* par-

tiets led. Det kan aldrig vara en "intern fråga" som det brukar heta!

(Jag måste som ett försonande tillägg påpeka, att det inte kan uteslutas att SAP trots allt ser Anton Nilson åtminstone som en belastning. Intresset för hans person har naturligtvis stigit med vart år han närmat sig de hundra, så gamla "kända" personer är ju ovanliga och de som finns

väcker alltid uppseende; Ofvandahl, biskop Björkquist, Curt Weibull. Men man kan ju hoppas att partiet i hemlighet rodnar över hans åsikter och uttalanden. Att de borde renderat honom uteslutning för länge sedan är väl ganska klart.

Historien må döma socialdemokraterna för Anton Nilson.

Han själv är ju redan dömd av lagen!

ÅRSSAMMANKOMST

Föreningen Svensk Tidskrifts Vänners
årssammankomst

tisdagen den 17 maj 1988 kl 18.15
Läkarsällskapet, Klara Östra Kyrkogata 10,
Stockholm

- Redogörelse för Svensk Tidskrifts verksamhet
- Middag
- Föredrag av Stockholms Universitets rektor,
professor Staffan Helmfrid. *Den svenska universitetsmodellen*

Anmälan per telefon **08-667 59 55**